

УДК 745 (477)

Цитування:

Денисюк Ж. З. Проекції творів українського авангарду в дизайні брендів патріотичних аксесуарів. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2023. Вип. 44. С. 47–52.

Denysiyuk Zh. (2023). Projections of the Works of the Ukrainian Avant-Garde in the Design of Brands of Patriotic Accessories. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 44, 47–52 [in Ukrainian].

*Денисюк Жанна Захарівна,
доктор культурології, доцент,
в.о. проректора з наукової роботи
та міжнародних зв'язків
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-0833-2993>
ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/G-9549-2019>*

ПРОЄКЦІЇ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДУ В ДИЗАЙНІ БРЕНДІВ ПАТРІОТИЧНИХ АКСЕСУАРІВ

Мета статті – дослідити використання художніх графічних зображень творів образотворчого мистецтва авангардного напрямку у принтах аксесуарів патріотичних брендів, зокрема хустин. **Методологія** дослідження передбачає використання системного підходу, а також сукупності наукових методів: аналітичного, синтетичного, мистецтвознавчого, історико-культурологічного, семантичного, що дозволить комплексно розглянути означену проблематику з метою отримання обґрунтованих результатів дослідження. **Наукова новизна** роботи полягає в актуалізації сучасного використання зображень художніх творів представників українського авангарду на принтованих зображеннях таких патріотичних аксесуарів, як хустини, які набувають популярності на сучасному етапі. **Висновки.** Підсумовуючи, зазначимо, що використання зображень художніх картин українських авангардистів як принтів на сучасних аксесуарах патріотичного спрямування, зокрема хустинах, виробництво яких набуває особливої популярності на хвилі національно-патріотичного піднесення, слугує не лише модним брендом та засобом індивідуального самовираження, а й формою репрезентації національно-культурної ідентичності із використанням культурних артефактів, засобом популяризації мистецької спадщини українських митців. Використання принтів художніх авторських робіт на предметах сучасного одягу поруч із більш поширеною традицією вишиваного одягу є сучасною формою культурно-мистецької, ціннісної репрезентації української культури, яка до того ж, підсилює функції символічного означення сучасного соціуму й актуалізує набутки національної культури.

Ключові слова: художні твори українського авангарду, бренд одягу, аксесуари, хустки, патріотичний одяг, принт, національно-культурна ідентичність.

Denysiyuk Zhanna, D.Sc. in Cultural Studies, Associate Professor, Acting Vice-Rector for Scientific Work and International Relations, National Academy of Culture and Arts Management

Projections of the Works of the Ukrainian Avant-Garde in the Design of Brands of Patriotic Accessories

The purpose of the article is to investigate the use of artistic graphic images of avant-garde works of fine art in the prints of patriotic brands' accessories, in particular, scarves. **The research methodology** involves the use of a systematic approach, as well as a set of scientific methods: analytical, synthetic, art history, historical and cultural, semantic, which allow a comprehensive consideration of the given problem in order to obtain substantiated research results. **The scientific novelty** of the work consists in the actualisation of the modern use of images of artistic works of representatives of the Ukrainian avant-garde on printed images of such patriotic accessories as scarves, which are gaining popularity at the modern stage. **Conclusions.** Summarising, we note that the use of images of artistic paintings by Ukrainian avant-garde artists as prints on modern patriotic accessories, in particular scarves, the production of which is gaining increasing popularity in the wake of national-patriotic uplift, serves not only as a fashionable brand and a means of individual expression, but also as a form of representation of national cultural identity with the use of cultural artefacts, a means of popularising the artistic heritage of Ukrainian artists. The use of prints of author's works of art on items of modern clothing next to the more widespread tradition of embroidered clothing is a modern form of cultural and artistic, value representation of Ukrainian culture, which, in addition, strengthens the functions of symbolic meaning of modern society and actualising the achievements of national culture.

Keywords: works of art of the Ukrainian avant-garde, clothing brand, accessories, scarves, patriotic clothing, print, national and cultural identity.

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції у творенні художніх образів дизайну одягу, прикрас, аксесуарів характеризуються неодмінним зверненням до вже існуючих набутоків, найчастіше етнокультури, інтерпретацій народного мистецтва. Саме цей факт в останні роки підкреслює вираження національно-культурної ідентичності і слугує своєрідним маркером актуалізації української культури та її цінностей, патріотизму тощо. Але разом з тим, все частіше спостерігається звернення й до професійної творчості українських митців, зокрема образотворчого мистецтва авангардного напрямку, що сформувало своєрідну художньо-образну стилістику, глибоку за своїми знаково-символічними, естетичними вимірами. Відтак різного роду цитації, інтерпретації та запозичення в загальних принципах художньо-мистецького, дизайнерського конструювання предметів одягу та аксесуарів формують також певне неопостмодерне середовище сучасного культуротворення, популяризуючи при цьому українську культуру, творчість художників-авангардистів, представників народного мистецтва. Український художній авангард, поєднавши європейські новації з українською етнокультурною самобутністю, створив неповторний культурний феномен, що продовжує надихати митців своєю стилістикою, оригінальністю, світоглядно-ціннісним вираженням. Такі тенденції стають помітним явищем сучасної культури, що потребує осмислення в рідчизні сучасних культурно-мистецьких процесів.

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-теоретичний дискурс мистецтва українського авангарду має доволі ґрунтовний корпус наукових праць, які висвітлюють історичні шляхи становлення, дослідження творчості окремих персоналій, аналіз художньо-стилістичних особливостей мистецтва авангарду, розгляд феномену авангарду в контексті культурно-мистецьких процесів відповідного періоду тощо. З досліджень останнього часу варто зазначити праці таких дослідників як Л.Волотко [2], А.Дубрівна [5], О.Коляструк [8], Л.Костюк [9], А.Новачук [9], О.Салата [13], Г.Скляренко [14], Н.Столярчук [15], Л.Турчак [16], П.Храпко [19], О.Чурсін [20], К.Шевчук [22] та ін. Дослідження теоретичного осмислення семіотики моди і дизайну, патріотичних принтів у конструюванні сучасного одягу та аксесуарів відомими брендами, звернення до етнічних мотивів знайшло відображення у наукових працях Н.Андрощук [1], В.Галудзіна-Горобець [3], О.Гараніна [4], М.Касьян [6], Ю.Половинчак [11], Ю.Романенко [12], Н.Хоми [17; 18]. Дизайн

сучасних аксесуарів, зокрема хустин, знаходився в полі досліджень М.Колосніченко, Н.Пшінки, К.Пашкевич, Н.Остапенко [7]; О.Лавренюк [7], А.Шаповал, Н.Остапенко, В.Смаженко [21].

Мета статті – дослідити використання художніх графічних зображень творів образотворчого мистецтва авангардного напрямку у принтах аксесуарів патріотичних брендів, зокрема хустин.

Виклад основного матеріалу. Серед сучасних предметів одягу і аксесуарів особливої популярності набули хустини, які почали активно використовуватися з означенням патріотичної символіки, будь-якої іншої, що стало виокремлюватися як дизайнерське явище. Простота форми дає можливість створення принтів, які можуть з точністю повторювати графічні зображення картин, комбінування окремих художніх елементів, символів, створюючи при цьому оригінальні і змістово наповнені вироби-твори. Так, вже існує чимало таких виробів різних українських брендів, що у якості принтів використовували картини українських та світових художників. Разом з тим, звертає на себе увагу використання принтів із творами художників-авангардистів, а також відповідна художня стилізація на теми творчості митців авангардного спрямування. Такі проєкції, як і цілому символічна репрезентація, за визначенням Ю.Половинчак, є важливою складовою самоінтерпретації національної спільноти в культурі, в продуктованих національними елітами смислах та ідеях Через символізацію учасники комунікації «прочитують» культуру один одного, визначають «своїх» та виокремлюють «інших»; культурні практики спільного переживання традицій, осмислення навколишнього світу і себе в ньому визначають самовіднесення людини до певної спільноти [11, 66].

Загалом, як відзначають дослідники, для хусткових виробів характерним є використання авангардного стилю, а також поєднання таких елементів з іншими стилями. Так, зокрема, в стилістиці декорування тканин та оздобленні одягу ще в перші десятиліття ХХ ст. спостерігалось поєднання народної образності з естетичними настановами модерну, які втілювали художники Василь Кричевський та Євмен Повстаний, а також інші майстри орнаменталістики і ручного друку. Синтез стилів і прийомів народного традиційного і нового професійного мистецтва дав вражаючий результат. В. Кричевський систематизував і оригінально трансформував українську орнаментику від часів трипільської культури до народної вибійки першої третини

XX ст. А інтерес до народного мистецтва привів професійних художників-авангардистів, серед яких – К. Малевич, О. Екстер, до співпраці з народними майстрами, що значною мірою посприяло активному розвитку вишивки, килимарства, вибійки та ін., а мотиви народного мистецтва, своєю чергою, активно впроваджувались у професійне мистецтво, збагачуючи його [7, 77]. Також вчені відзначають, що поруч із фольк-дизайном і розвитком народних традицій орнаментування хусток, дедалі актуальнішим стає арт-дизайн як стиль ексклюзивного одягу [7, 78]. У той же час, на думку О.Лавренюк, спостерігається тенденція дизайнерів аксесуарів до «надання їм додаткового змісту і художньо-естетичного навантаження. Це проявляється у перенесенні фрагментів або цілих живописних полотен і графічних творів на текстиль, а також у створенні нових, авторських композицій і сюжетів для їх відтворення на аксесуарах засобами художнього розпису, батику або цифрового друку» [10, 334].

Серед українських брендів, відомих репрезентацією художніх картин на сучасних хустках, є «Zitkani», що обрали своїм салоганом вислів «Життя і мистецтво ближчі, аніж часом нам здається». Спільно з Національним художнім вони колекцію хустин бренду, що представляє принтовані картини художників імпресіоністичного та авангардного спрямування, серед яких імена Ван Гога, Е.Дега, Е.Мунка, А. ван Дейка, О. Редона, О.Богомазова. музеєм України «Zitkani». Так, зокрема, серед творів з принтами робіт О.Богомазова, що увійшов до історії українського мистецтва як один з основоположників національного кубофутуризму, було обрано картини, що експонувалися в музеї на виставці 2019 р. «Олександр Богомазов: творча лабораторія»: «Натюрморт. Пляшки» (1915), «Похорон» (1920) та «Пілярі» (1926 – 27).

Рис. 1. Хустка бренду «Zitkani» за мотивами картини О.Богомазова «Похорон»

В описі до хустин наводяться слова митця про те, що Богомазов вважав, що мистецтво – це нескінченний ритм, а митець – його чутливий резонатор, який ловить його найменші імпульси і відображає їх на полотні. Саме тому глядач, дивлячись на картину, бачить не просто зображення, а й сприймає усі ті імпульси, відчуває хвилювання, яке відчував митець у момент творення. І саме тому на картинах Богомазова колір – не просто колір, лінія – не просто лінія, сюжет – не просто сюжет. Ми бачимо щось більше – бачимо окремих світ [23].

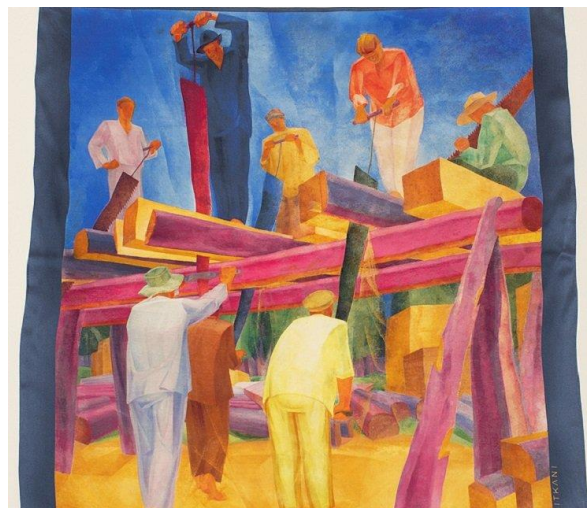

Рис. 2. Хустка бренду «Zitkani» за мотивами картини О.Богомазова «Пілярі»

Рис. 3. Хустка бренду «Zitkani» за мотивами картини О.Богомазова «Натюрморт. Пляшки»

Бренд одягу та аксесуарів OLIZ, спочатку спеціалізуючись на виробництві вантажних хустин, нині випустив низку колекцій, активно привертаючи увагу до проблем українського мистецтва та культурної спадщини. Серед колекцій, що пропагують твори авангардного мистецтва варто відзначити колекцію «Музейну», створену в колаборації з «Мистецьким Арсеналом», яка представляє, зокрема хустину «Супрематична

композиція 1», створену за мотивами ймовірної роботи К.Малевича

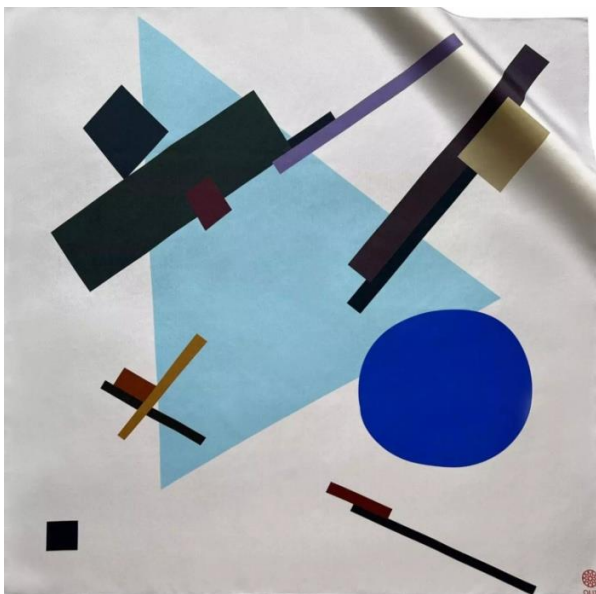

Рис.4. Хустка бренду OLIZ «Супрематична композиція 1» К.Малевича

Інший витвір, - це хустина із зображенням роботи О.Богомазова 1915 р. «Композиція», що являє собою яскраву абстракцію.

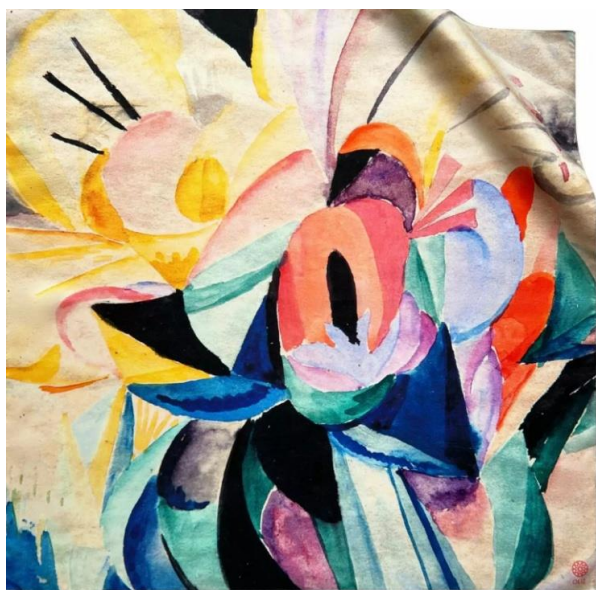

Рис.5. Хустка бренду OLIZ за мотивами картини О.Богомазова «Композиція»

Ще одна хустина виконана за мотивами картини О. Хвостенко-Хвостова, де за основу взято ескіз декорації до опери «Валькірія» Ріхарда Вагнера (тема Зіглінди), що відбулася в Українській Державній Столичній Опері у Харкові 1929 р. (нині – Харківський національний академічний театр опери та балету імені М. В. Лисенка).

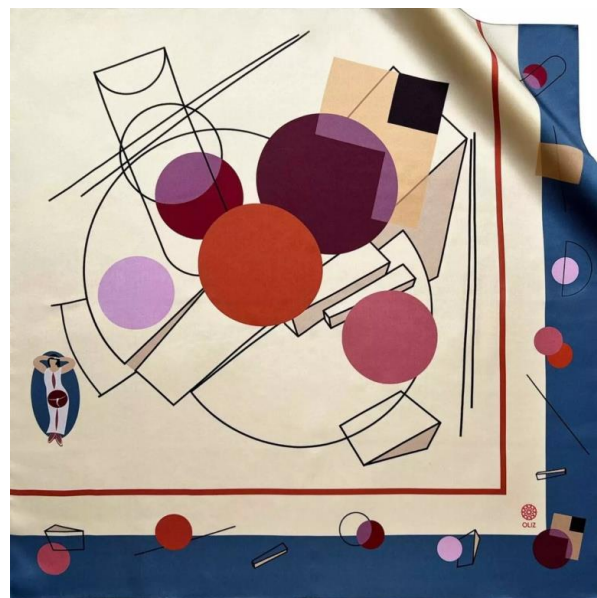

Рис.6. Хустка бренду OLIZ за мотивами ескізу декорацій О. Хвостенко-Хвостова

Рис.7. Хустка бренду OLIZ за мотивами роботи Г.Собачко-Шостак «Рожеві мрії»

Національний колорит і неповторність українського авангарду протягом всього періоду його розквіту сформувалася значно мірою завдяки щільній взаємодії з народним мистецтвом, яскраві представники якого надихали професійних художників-авангардистів. Так, зокрема, співпраця О. Екстер з Г. Собачко у артілі с. Скопці стала мистецьким тандемом, в якому обидві мисткині відкрились по-новому. У творах Г.Собачко поєднано квіткові мотиви з лінійними завитками, листками, абстрагованими пластичними формами [16, 222]. Одна з робіт Г.Собачко-Шостак «Рожеві

мрії» стала основою принту на хустині бренду OLIZ.

Наукова новизна роботи полягає в актуалізації сучасного використання зображень художніх творів представників українського авангарду на принтованих зображеннях таких патріотичних аксесуарів, як хустини, які набувають популярності на сучасному етапі.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що використання зображень художніх картин українських авангардистів як принтів на сучасних аксесуарах патріотичного спрямування, зокрема хустинах, виробництво яких набуває особливої популярності на хвилі національно-патріотичного піднесення, слугує не лише модним брендом та засобом індивідуального самовираження, а й формою репрезентації національно-культурної ідентичності із використанням культурних артефактів, засобом популяризації мистецької спадщини українських митців. Використання принтів художніх авторських робіт на предметах сучасного одягу поруч із більш поширеною традицією вишиваного одягу є сучасною формою культурно-мистецької, ціннісної репрезентації української культури, яка до того ж, підсилює функції символічного означення сучасного соціуму й актуалізує набутки національної культури.

Література

1. Андрощук Н.Г. Інформаційно-семіотична парадигма моди. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 18. 2012. Том II. С. 173–177.
2. Волошко Л. Генезис українського мистецького авангарду. *Молодь і ринок*. 2018. №8 (163). С. 140–145.
3. Галудзіна-Горобець В. І. Історизм у дизайні одягу другої половини ХХ – початку ХХІ ст.: генеза, динаміка, стильові особливості: автореф. дис... канд. мист.: 17:00:07. Київ, 2019. 22 с.
4. Гараніна О.О. Адаптація трендів під час війни та вплив України на світову моду / О. Гараніна, В. Зіркевич. *Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та феши-технологій KyivTex&Fashion, м. Київ, 20 жовтня 2022 року*. Київ : КНУТД, 2022. С. 91–92.
5. Дубрівна А. Особливості українського авангардного руху та його значення у формуванні абстрактного мистецтва України. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. № 31 С. 109 – 119.
6. Касьян М. Мотиви творчості Марії Приймаченко, реалізовані у візуальних практиках українських митців. *Студентський науковий вісник*. 2017. №41. С. 137–138.
7. Колосніченко М.В., Пшінка Н. М., Пашкевич К.Л., Остапенко Н.В. Авторські принти в дизайні хустково-шарфових виробів. *Art and Design*. 2019. №2. С. 74–86.
8. Коляструк О. Реукраїнізація авангардного мистецтва як процес ідентифікації української культурної спадщини. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. 2022. Вип. 40. С. 51–58.
9. Костюк Л. К., Новачук А. С. Українське авангардне малярство як предмет досліджень у вітчизняній історіографії. *Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства*. Вип. 16 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. Рівне: РДГУ, 2016. С. 185–190.
10. Лавренюк О. Мотиви творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва у дизайні сучасних аксесуарів. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2022. Том 5. № 2. С. 333–345.
11. Половинчак Ю. М. Символічна репрезентація громадянської ідентичності в інтерактивному інформаційному просторі. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2016. № IV(18), I.: 109. С. 66–69.
12. Романенко Ю. В. Механізми символічної інтеракції в комунікаціях, політиці, мистецтві: візуально-аналітичний та соціосимволічний аспекти : монографія / Ю. В. Романенко, Л. О. Скідін; Класич. приват. ун-т (Запоріжжя). 2-ге вид., переробл., доповн. Київ : ДУІКТ, 2011. 301 с.
13. Салата О. Казимир Малевич в авангардних дискусіях 1928–1930 років. *Київські історичні студії: науковий журнал*. 2021. № 2 (13). С. 36–41.
14. Складенко Г. Авангард в Україні : обшири явища, етапи розвитку. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр.* Київ : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2009. Вип. 9. С. 318–322.
15. Столярчук Н. Український кубофутуризм: екстерівський варіант. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 18. С. 134–140.
16. Турчак Л. Внесок Олександри Екстер у художню культуру України та світу. *Сучасне мистецтво*. 2021. Вип. 17. С. 219–228.
17. Хома Н.М. Патріотична мода чи мода на патріотизм: одяг як спосіб самоідентифікації. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. 2015. Вип. 12. С. 322–329.
18. Хома Н.В. Символізація політичної реальності: тіло й одяг як самоідентифікаційне вираження. *Політичні інститути та процеси*. 2016. № 1 С. 132–139.
19. Храпко П. Ю. «Естетична ідеологія» К. Малевича: спроба визначення поняття. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 4. С. 39–45.
20. Чурсін О.В. Авангардні пошуки у сучасному пленерному живописі України. *Вісник ХДАДМ*. 2012. № 8. С. 124–131.

21. Шаповал А., Остапенко Н., Смаженко В. Дизайн-проекування хустково-шарфових виробів з використанням авторських робіт. Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (20 квітня 2018 р., м. Київ) : у 2-х т. Київ : КНУТД, 2018. Т. 1. С. 261–264.

22. Шевчук К. Витоки та передумови формування авангардного мистецтва: естетико-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. № 24. С. 15–20.

23. Zitkani [офіційний сайт]. URL: <https://zitkani.com/product/z015/> (дата звернення: жовтень 2023)

24. OLIZ [офіційний сайт]. URL: <https://oliz.com.ua/> (дата звернення: жовтень 2023)

References

1. Androschuk, N. H. (2012). Informational and semiotic paradigm of fashion. Ukrainian culture: past, present, ways of development. *Scientific notes of the Rivne State Humanities University*, 18, II, 173–177 [in Ukrainian].

2. Volotko, L. (2018). Genesis of the Ukrainian artistic avant-garde. *Youth and the market*, 8 (163), 140–145 [in Ukrainian].

3. Haludzina-Horobets, V. I. (2019). Historicism in clothing design of the second half of the 20th – beginning of the 21st century: genesis, dynamics, stylistic features: autoref. thesis... candidate time: 17:00:07. Kyiv [in Ukrainian].

4. Haranina, O. O. (2022). Adaptation of trends during the war and Ukraine's influence on world fashion. Collection of abstracts of reports of the VI International scientific and practical conference of textile and fashion technologies KyivTex&Fashion, Kyiv, October 20, 2022. Kyiv: KNUTD, 91–92 [in Ukrainian].

5. Dubrivna, A. (2017). Peculiarities of the Ukrainian avant-garde movement and its importance in the formation of abstract art of Ukraine. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*, 31, 109-119 [in Ukrainian].

6. Kasian, M. (2017). Motives of Maria Pryimachenko's creativity, realised in the visual practices of Ukrainian artists. *Student Scientific Bulletin*, 41, 137–138 [in Ukrainian].

7. Kolosnichenko, M. V., Pshinka, N. M., Pashkevych, K. L., Ostapenko, N. V. (2019). Author's prints in the design of handkerchief and scarf products. *Art and Design*, 2, 74–86 [in Ukrainian].

8. Koliastruk, O. (2022). Re-Ukrainisation of avant-garde art as a process of identification of Ukrainian cultural heritage. *Scientific notes of Mykhailo Kotsyubynskyi VDP*. Series: History, 40, 51–58 [in Ukrainian].

9. Kostyuk, L. K. & Novachuk, A. S. (2016). Ukrainian avant-garde painting as a subject of research in national historiography. *Current issues of cultural studies: Almanac of the Scientific Society "Athens" of the Department of Cultural Studies and Museum Studies*, 16, 185–190 [in Ukrainian].

10. Lavreniuk, O. (2022). Motifs of works of fine and decorative and applied art in the design of modern accessories. *Demiurge: ideas, technologies, design perspectives*, 5, 2, 333–345 [in Ukrainian].

11. Polovynchak, Yu. M. (2016). Symbolic representation of civic identity in an interactive information space. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, IV (18), I.: 109, 66–69 [in Ukrainian].

12. Romanenko, Yu. V. (2011). Mechanisms of symbolic interaction in communications, politics, art: visual-analytical and socio-symbolic aspects: monograph. Kyiv: DUKIT [in Ukrainian].

13. Salata, O. (2021). Kazimir Malevich in avant-garde discussions of 1928–1930. *Kyiv historical studies*, 2 (13), 36–41 [in Ukrainian].

14. Sklyarenko, H. (2009). Avant-garde in Ukraine: scope of the phenomenon, stages of development. *Ukrainian art history: materials, research, reviews*, 9, 318–322 [in Ukrainian].

15. Stolyarchuk, N. (2014). Ukrainian cubofuturism: Ester's variant. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka East European National University*. No. 18. P. 134–140 [in Ukrainian].

16. Turchak, L. (2021). Oleksandra Ekster's contribution to the artistic culture of Ukraine and the world. *Modern Art*, 17, 219–228 [in Ukrainian].

17. Homa, N. M. (2015). Patriotic fashion or fashion for patriotism: clothing as a way of self-identification. *Bulletin of the Mariupol State University. Series: History. Political science*, 12, 322–329 [in Ukrainian].

18. Khoma, N. V. (2016). Symbolising political reality: body and clothing as an expression of self-identification. *Political institutions and processes*, 1, 132–139 [in Ukrainian].

19. Khrapko, P. Yu. (2012). "Aesthetic ideology" by K. Malevich: an attempt to define the concept. *Humanitarian journal*, 4, 39–45 [in Ukrainian].

20. Chursin, O. V. (2012). Avant-garde searches in modern plein-air painting of Ukraine. *Herald of KhDADM*, 8, 124–131 [in Ukrainian].

21. Shapoval, A., Ostapenko, N. & Smazhenko, V. (2018). Design-projection of handkerchief-scarf products using author's works. Actual problems of modern design: a collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (April 20, 2018, Kyiv): in 2 volumes. Kyiv: KNUTD. Vol. 1, 261–264 [in Ukrainian].

22. Shevchuk, K. (2023). Origins and prerequisites of the formation of avant-garde art: aesthetic and philosophical analysis. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Philosophy*, 24, 15–20 [in Ukrainian].

23. Zitkani [official site]. URL: <https://zitkani.com/product/z015/> [in Ukrainian].

24. OLIZ [official site]. URL: <https://oliz.com.ua/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.09.2023
Отримано після доопрацювання 02.11.2023
Прийнято до друку 09.11.2023